

Liten Idas historie

Ida er hovedpersonen i Marit Paulsens Liten Ida. Her kan du les mer om boka om og tiden handlingen er lagt til.

Tyske soldater og norske kvinner i Brønnøysund 1943., Foto: Franz Affolderbach, Eier: Dag Skogheims privatarkiv i Arkiv i Nordland.

Ida bor på en forblåst liten øy i Nord-Norge der tyskerne har en forlegning. Moren jobber i forlegningens kantine, og herfra stjeler hun med seg påleggspølse og ordentlig brød til ungene sine. Hun har også blitt kjæreste med en tysk offiser som har kone og barn hjemme i Tyskland, men som er snill mot Ida.

Det er mange som misliker at moren til Ida er sammen med en tysk offiser. Reija, for eksempel, som er fjorten år, og som Ida møter en dag hun samler drivved på stranden. Ida har ingen venner. Derfor vil hun så veldig gjerne at Reija skal bli med henne hjem.

«– Du må da også forstå at jeg ikke kan bli med deg hjem ... hva tror du folk sier hvis de ser meg sammen med ungen til tyskerhora?

– Hva er en tyskerhore?

– Moren din.

– Moren min er ingen tyskerhore.

– Joda – det er hun det, angiver er hun også, så jeg vrir hodet av deg hvis du sladrer det aller minste.»

I tiden: 1940-tallet

Fakta om prosjektet "Opprørske jenter i litteraturen"

Tekstene under dette temaet ble skrevet i samarbeid med Foreningen !les i 2009. Målet var å løfte fram forfatterskap, bidra til å utvide tekstuniverset ungdom møter og stimulere til leseglede blant ungdom. Målet var dessuten å formidle norgeshistorie med et kvinneperspektiv.

Prosjektet var støttet av Norsk kulturråd og Fritt Ord. Referansegruppa besto av etnolog Kari Telste, historiker Anne Gamme, bibliotekar Mari Eeg-Vilnes, forfatter Ingelin Røssland, samt litteraturviterne Elin Havelin Røkdal og Tonje Vold.

Handlingen i Liten Ida foregår i Norge på slutten av andre verdenskrig. Idas mor er kjæreste med en tysk soldat, og det gjør livet vanskelig både for henne og for Ida. Det ble født minst 9000 barn under krigen som hadde norsk mor og tysk far. Mange av disse barna fikk en tøff oppvekst preget av mobbing og trakassering.

I boka Liten Ida flytter Ida til en liten kystby i Nord-Norge for å bo sammen med sin mor og sin eldre bror. I byen har moren tatt arbeid for tyskerne, og også innledet et forhold til en tysk SS-offiser. Hverdagen preges av knapphet på mat, opphold i bomberom, og av Idas møte med fangene i den tyske fangeleiren i byen.

“

Det ble født minst 9000 barn under krigen som hadde norsk mor og tysk far.

Rasjonering

Ida er alltid sulten, og drømmer om smør og førkrigsmat. Da andre verdenskrig brøt ut 1. september 1939, ble det straks også i det nøytrale Norge innført rasjonering (regler for hvor mye hver person kunne kjøpe av bestemte varer) på enkelte importvarer som kaffe, sukker og bensin.

Men det var først etter at tyskerne okkuperte Norge 9. april at rasjoneringen virkelig ble plagsom, skriver Berit Nøkleby i sin bok om Drammens historie. Nå kunne ikke Norge lenger importere varer fra land som var i krig med Tyskland. Allerede i april 1940 ble korn, mel, erter og bønner, kaffe, te og sukker rasjonert. Senere i krigen ble rasjonene vesentlig mindre og omfattet det meste, og enkelte varer, som kaffe, te og sjokolade, var ikke å få lenger.

Hverdagen ble kjennetegnet av vareknapphet og svartebørs. Nordmenn pådro seg mangelsykdommer, men takket være hjelp fra særlig Danmark og Sverige klarte befolkningen seg forholdsvis bra.

Ifølge den danske historikeren Aage Trommer beregnet man i Tyskland gjennomsnittsforsbrukerens kaloribehov til 2.700 kalorier daglig. Danmark lå i topp med 3.100 kalorier daglig, mens innbyggerne i Norge, Belgia, Frankrike og Italia måtte nøye seg med 2.000 kalorier daglig, og østeuropéere var nede i 1.500 kalorier daglig eller mindre.

Fangeleire og bomber

Fakta: Hvem er Liten Ida?

Ida er seks år og hovedpersonen i romanen Liten Ida av Marit Paulsen. Den kom ut i 1981, men handlingen er fra 2. verdenskrig. Ida bor på en liten øy i Nord-Norge sammen med moren og broren sin. Hennes beste venn er Poppe, en tøydukke med røde ulløyne.

Tyskerne opprettet en lang rekke fangeleire i Norge under krigen, der det i tillegg til de norske fangene var krigsfanger fra Russland, Polen og Jugoslavia.

Historiker Marianne Neerland Soleim har i sin doktorgradsavhandling dokumentert at tyskerne etablerte 470 slike leire i Norge i krigsårene. Man regner med at omtrent 12.000 russiske krigsfanger og tvangsarbeidere døde i Norge under andre verdenskrig.

Siden tyskerne har etablert leir i byen Ida bor i blir byen utsatt for stadige bombetokt fra de allierte styrkene. Tyske og allierte bomber traff norske mål mange ganger under krigen. Verst gikk det ut over Kirkenes, som ble offer for 320 bomberaid.

Når det gjelder materielle tap, stod Finnmark og Nord-Troms i en absolutt særstilling i Norge ved slutten av krigen. Hele Finnmark og store deler av Nord-Troms var lagt øde etter at tyskerne hadde benyttet den brente jords taktikk for å hindre den sovjetiske hæren i å overta ressursene dit de kom.

Tyskerjenter

Jenter og kvinner som hadde et seksuelt forhold til tyske soldater under krigen ble ofte kalt for tyskerjenter, eller det enda mer negativt ladde begrepet «tyskertøser».

Fakta: Hvem var Marit Paulsen?

Marit Paulsen (1939-2022) ble født i Oslo. På begynnelsen av 1960-tallet flyttet hun til Sverige.

Hennes debutroman Du, menneske? kom ut i 1972. Liten Ida, som kanskje er hennes mest kjente roman, ble utgitt i 1979. Paulsen skrev i alt 23 bøker. I tillegg til forfatterskapet har Paulsen bakgrunn både som sveiser og som jordbruker.

I Sverige ble hun mest kjent som politiker, først som medlem av Socialdemokraterna før hun gikk over til Folkpartiet i 1998. Hennes hjertesaker var mat, dyr, miljø, eldreomsorg og folkehelse. Paulsen var også sterkt involvert i ledelsen av kampanjen forSveriges medlemskap i EU, og senere som medlem i Europaparlamentet. Liten Ida er den opprivende historien om en liten jente som blir offer for morens forbindelse med tyskerne under krigen. Gjennom Idas såre, men også tapre barnesinn formidles opplevelsen av krigens harde hverdag i et lite kystsamfunn. Ida er datter til «tyskerhora» og har derfor ingen rett til lekekamerater. Hun skal fryses ut. Hun skal betale for morens gjerninger.

Disse jentene møtte stor forakt i det norske samfunnet. De kunne bli beskyldt for ikke å være lojale overfor fedrelandet og for forræderi. Jentene ble ofte sett på som lette på tråden eller prostituerte. Det fantes nok prostituerte blant dem, men de fleste var bare unge jenter som forelsket seg i og ble kjærester med tyske soldater.

Flere forlovet seg, og mange av dem ønsket å gifte seg med sin tyske kjæreste. Men slike ekteskap måtte godkjennes av tyske myndigheter, og jentene måtte bevise at de var av «arisk rase».

Jenter og kvinner som hadde et seksuelt forhold til tyske soldater under krigen ble ofte kalt for tyskerjenter.

Veien fram til å få godkjent et slikt ekteskap var lang, og kanskje ble den tyske soldaten sendt til andre frontavsnitt eller falt i mellomtida. Forhold mellom kvinner fra lokalbefolkningen og utenlandske soldater er et typisk fenomen i krig, og skaper ofte store problemer for kvinnene det gjelder.

Straffet etter krigen

Mange såkalte tyskerjenter ble trakassert i lokalsamfunnene, spesielt under frigjøringsdagene. De kunne bli forfulgt, mobbet, plaget og skamklipt. Dette var for mange nordmenn en del av oppgjøret etter at krigen var over.

I etterkant har det vært påpekt at mange av de nordmennene som samarbeidet med tyskerne av politiske eller økonomiske grunner, slapp unna med mindre straff enn det disse jentene ble utsatt for.

Mange såkalte tyskerjenter ble trakassert i lokalsamfunnene, spesielt under frigjøringsdagene.

Den norske stat grep også inn overfor jenter som hadde vært kjæreste med tyske soldater, til tross for at de ikke hadde brutt norsk lov. Mange av jentene ble satt i fangeleirer, noen i flere måneder.

Den offisielle begrunnelsen for dette var delvis at man ville beskytte jentene mot mobben og delvis at man ville forhindre spredning av kjønnssykdommer. En slik begrunnelse betydde at jentene ble framstilt som smittefarlige og løsaktige, og i virkeligheten var det en straff uten lov og dom.

Se også

- [Staten straffa tyskarjentene utan lov og dom](#)
- [Som mor - så datter: Tyskerbarnas livshistorier](#)

Kilder

- Blom, Ida og Sølvi Sogner (red.) (1999): Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Cappelen, Oslo
- Ellingsen, Dag, Inga Dora Björnsdóttir og Anette Warring (1995): Kvinner, krig og kjærlighet. Cappelen, Oslo
- Ericsson, Kjersti og Eva Simonsen (2005): Krigsbarn i fredstid. Universitetsforlaget, Oslo
- Krieger, Joel (red.) (2001): The Oxford Companion to Politics of the World. Oxford University Press, USA
- Nøkleby, Berit (1996): Drammen. En norsk østlandsbys utviklingshistorie. Bind V, Drammen
- Olsen, Kåre (1998): Krigens barn. De norske krigsbarna og deres mødre. Aschehoug, Oslo
- Trommer, Aage (1990): Den store alliance. Forlaget Gyldendal, København

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.